

Helyi Csoport tagjainak segítségével a valkói évszázados tölgy alatt felállította. A helyi csoport ezt a helyet találta legmegfelelőbbnek egyrészt azért, mert az erdész-hősök jó része valkói volt, másrészt a kegyeletes emlék megmaradását itt találta legbiztonságosabbnak.

Az erdő, a természet, a szülőföld-szeretet a nemzedékekben tovább él! 1916-ig Valkón teljesített szolgálatot *Ottó Ferenc* erdész, fiai itt gyerekeskedtek, de egyikük sem lett erdész. Az egyik zeneszerző lett, 1957-ben kórusművet írt a valkói erdőről, ez a rádióban is elhangzott. A szöveget barátja, *Szabó Miklós* operaénekes, költő írta. Így hangzik:

A VALKÓI ERDŐBEN

A valkói erdőben madár száll az ágra,
befordulok az erdők selyem udvarába,
selyem réten, selyem szél, friss füvecske
támad,
hej, de sokat fáj, a szívem, zöld erdő
utánad!

Ózek, mókusok,
Seregély a fán,
Madarak közt,
Tarka had közt,
Ó a kapitány.
Cin-cin cinege
Ott kakuk lakik,
és ha egyszer jól rákezdte,

zeng a tücsök reggel-este
s cirpel hajnalig.
A valkói erdőben madár száll az ágra,
ideröppen, odaszáll, messze viszi
szárnya,
mennék én is utána, hátha megtalálom:
az a madár az én eltűnt, boldog
ifjúságom!

Alom, álom, álom,
boldog ifjúságom;
röppenő az életünk is,
mint madár az ágon,
a valkói erdő mélyén kis madár az
ágon.

A. O. Horvát: Vegetation des Mecsekgebirges und seiner Umgebung

A Mecsek hegység és környékének növényzete. (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972., 376 oldal.) Amikor 1942-ben HORVÁT ADOLF OLIVÉR flóraműve, „A Mecsek hegység és déli síkjának növényzete” a Magyar Flóraművek sorozatának IV. köteteként megjelent, a szerző mögött már egy évtizedes *florisztikai* kutatás állott. Az azóta eltelt 30 év ugyanennek a tájnak *vegetációs* feldolgozását eredményezte s a szerzőnek a jelen könyv irodalomjegyzékben is felsorolt 43 eredeti publikációja apránként a Mecseket hazánk botanikailag legjobban feltárt területévé avatta. Az Akadémiai Kiadó gondozásában, 1972 utolsó napjaiban megjelent, 376 oldalon, 35 fényképet, 8 színes fényképtáblát, 111 vonalas ábrát, 56 táblázatot és 1 színes nyomású vegetációs térképet tartalmazó, növényföldrajzi monográfia mindezen részleteknek méltó összefoglalása, a szerző életműve, amelyben a táj leghivatottabb és leglelkesebb ismerője legdélibb középhegységünk (Mecsek + Villányi-hegység) változatos, 1380 virágos növényfajt számláló, endemizmusokban gazdag növénytársulásairól ihletett képet fest.

A mű általános (p. 1—61) és részletes (p. 62—376) részre oszlik s ezeken belül 10 fejezetben mindent elmond, amit a tárgyalt tájról (a Mecsektől délre a Villányi-hegységig, északon a Hegyhátig, keleten a Szekszárdi löszvidékig, északnyugaton a Zselici dombvidékig) növénytani vonatkozásban tudni érdemes.

Az *általános* rész foglalkozik a táj földrajzi helyzetével, közzétani viszonyaival (VADÁSZ E. alapján), éghajlati adottságaival (felhasználva a WALTER-féle diagramok tanulságait) és általános növényföldrajzi jellemzésével (utóbbin belül a kutatás rövid történetével, a táj növényföldrajzi felosztásával és az előforduló növénytársulások áttekintésével).

A *részletes* rész 12 erdő- és 8 gye-, illetve réttársulás részletes felvételeit közli (a vízi társulások alárendelt szerepet játszanak!), cönológiai kiértékelésük, ökológiai jellemzésük és színes körü összehasonlító vegetáció-tanulmányok kíséretében (p. 61—178, ill. 188—214). Különösen figyelmet érdemlő, ahogy a mecseki növénytakaró kialakulását E. SCHMIDT zónarendszerével, ill. IVO HORVÁT balkáni kutatási eredményeivel állítja párho-

zamba, mindenütt utalva hazai (SOÓ R., ZÓLYOMI B., BORHIDI A. stb.) és külföldi szerzők (pl. R. KNAPP, G. WENDELBERGER, M. WRABER stb.) eredményeire. A rendkívül gazdag irodalmi s ritkán idézett külföldi, főként délszláv anyag szerepeltetése a mű értékét nagyban növeli.

Az erdőgazdálkodással, különösen erdőműveléssel és erdőtípológiával foglalkozók megkülönböztetett érdeklődésére számíthatnak a vegetációtérképezéssel (p. 261—296), az ember által befolyásolt vegetációval (p. 297—308) és az erdőtípusokkal (p. 309—320) foglalkozó fejezetek, amelyek a szerző és az erdőmérnök-kollégák között kialakult, példamutatóan baráti és eredményes együttműködését is reprezentálják. A baranyai kollégák közül a műben név szerint szerepel MOLNÁR I., KOLLWENTZ Ö., SOMOGYI M. és SZERÉMY I., de hivatkozás történik az erdészkatatók közül BABOS I., BLATTNY T., CSAPODY I., DANSZKY I., FEHÉR D., FEKETE L., HÉDER I., JÁRÓ Z., MAGYAR P., MAJER A., MÁTYÁS V., PAPP L., ROTH GY., SZÁNTÓ I., TALLÓS P. és TUZSON J. nevére is. További erdészeti vonatkozása a munkának, hogy a talajviszonyokat tárgyaló fejezet (p. 216—228) JÁRÓ ZOLTÁNNAK, a mikroklíma-vizsgálatokról szóló fejezet (p. 229—260) PAPP LÁSZLÓNAK, az Erdészeti Tudományos Intézet két kandidátusának, mint munkatársaknak tollából került ki. Kár, hogy miután e fejezetek a korábbi nyers adatközlések ismétlései, nélkülözik a finomabb értékelést, ill. elemzést. (Pl. a barna erdőtalajok közelebbi genetikai talajtípusa hiányzik, a közölt fizikai és kémiai talajjellemzők értelmezése elmaradt stb.)

A kötet jöllehet az évtizedek folyamán, sokszor nehezen hozzáférhető helyeken megjelent, különböző publikációkat köti egy csokorba, mégsem tekinthető egyszerű ismétlésnek, hanem sok új megállapítást tartalmaz. Ezek közül jelentősnek érezzük, hogy a növényföldrajzi *Sopianicum*-ot, ill. *Mecsekense* flórajárást nem a *Praeyllyricum* flóraidékhez, hanem a *Transdanubicum*-hoz vonja (p. 25, p. 280), a Zselicséget pedig *Zselicense*, ill. a Villányi-hegységet *Villányense* néven önálló flórajárásként különíti el (p. 280, 94. ábra). Utóbbi részére SOÓ R. (Synopsis, V. köt. p. 532) inkább a Harsány-hegytől kölcsönzött *Harsányicum* nevet ajánlja. Prioritás alapján a szerző (HORVÁT A. O.) a *Somogyicum* és *Kaposense* flórajárások nevéként a BOROS Á.-féle külső-somogyi (*Somogyicum exterius*) és belső-somogyi (*Somogyicum interius*) nevek mellett tör pácát.

Ugyanilyen, némileg egyéni az asszociációk neveivel kapcsolatban elfoglalt álláspontja is. Igaz ugyan, hogy a társulásoknak az 1964. és 1968. évi nomenklátúra szerinti összevetése (p. 31—36) a végbement fejlődést tükrözi, de mivel nem veszi figyelembe azt, hogy újabbban földrajzi jelzővel (pl. *mecsekense*) önálló asszociációt nem illethetünk (csak földrajzi variánst!), a legtöbb társulásnév elavult (pl. a *Quercus-Carpinetum mecsekense* helyes neve *Asperulo taurinae-Carpinetum*, az *Orno-Quercetum mecsekense* helyes neve *Rusco-Orno-Quercetum* stb.). E tekintetben a korrekciókat SOÓ R. Synopsiás-ának V. kötete (p. 694—695) tartalmazza, akinek már 1971-ben megjelent dolgozatát (Aufzählung..., Acta Botanica, 17. p. 127—179) a hosszú nyomdai átfekvés miatt szerző természetesen nem dolgozhatta munkájába. Ettől függetlenül, a régi nevek mellett érvelés mintha több helyen félreértésen alapulna, hiszen a kombinációs társulásnevekbe vont differenciális fajok a szóban forgó társulást nem az ugyanezen területen előforduló más erdőtársulásoktól, hanem ugyanezen társulásnak más területen fellépő állományaitól különböztetik meg. Példán bemutatva: az *Asperula taurina* igaz ugyan, hogy a Mecsekben nem kizárólag gyertyánostölgyesekben fordul elő, hanem pl. hársas-körisesben is (*Mercuriali-Tilietum*), mégis joggal nevezzük a mecseki gyertyánostölgyeseket *Asperulo taurinae-Carpinetum*-nak, mert az *Asperula taurina* ezeket valóban megkülönbözteti az ország egyéb területein fellépő *Quercus petraeae-Carpinetum*-aitól.

További kritikai megjegyzéseket válthat ki szerzőnek az a felfogása, hogy a divíziók bevezetése felesleges (p. 104), hogy bár szerző helyesen elkülöníti a mézskerülő bükkösöket (*Deschamsio-Fagetum*), (p. 115, 21. tábl.), a mecseki bükkösöket (*Helleboro odoro-Fagetum*) tárgyaló, összesített táblázatában (p. 133—141, 25. tábl.) mégis ezeket *Fagetum acidiferens* néven a mézskerülő (*F. basiferens*) és elgyertyánosodott (*carpinetosum degradatum*) bükkösökkel együtt ömlesztve elemzi. Bár hivatkozás történik rá, éppen a nyugat-dunántúli vizsgálataim alapján nem tartom a mézskerülő bükkösöket a mézskerülő tölgyesek konzociációjának (p. 116—117), amint hogy a mézskerülő gyertyános-tölgyeseket (*Luzulo-Quercus-Carpinetum*) is önálló asszociációnak értékelem, nem a mezofil gyertyános-kocsánytalan tölgyesek konzociációjának (*Quercus-Carpinetum acidiferens*). Felfogásbeli különbség áll fenn a szerző és köztem hazai szelidgesztenyé-

seink (*Castanetum*) spontaneitását illetően is. 1959-ben írt dolgozatomra hivatkozva idézi, hogy: „CSAPODY I. biztos állítja, hogy a soproni szelídgesztenyések eredetüket és növényföldrajzi jellegüket tekintve őshonosak. A kérdés azonban — az én véleményem szerint — csak xytotómiai és pollenanalitikai bizonyítékok alapján dönthető el”. (p. 307). Anélkül, hogy etekintben 1969-ben megjelent dolgozatom (*Die Kastanienwälder Ungarns, Acta Botanica*, 15.) és a JÁVORKA S.—MALIGA P. szerkesztette *Gesztenye c. kultúrflóra* füzetben (1969. VII. köt., 16. füz., p. 24—37) a H. ZOLLER-ral folytatott polémiám érveit felsorakoztatnám, éppen a hiányolt xytotómia bizonyítékokra szeretnék csupán utalni. Ezek szerint VÉRTES LÁSZLÓ a Sümeg melletti Mogorósdomb praehisztórikus csonttemetőjében igazoltan *Castanea sativa*-ból származó xytotómiai maradványokat talált. (*Acta Archeologica*, 1964. 16. p. 187—215). Sajnos, mindezeket az alapvető tanulmányokat szerző sehol sem idézi.

Említett megjegyzések semmit sem vonnak le a kiváló munka értékéből, a táblázatokban hemzsegó hibák is legfeljebb zavarnak. (Az analitikus táblákban közölt A—D-értékek a szintetikus tábla-értékekkel 100 feletti esetben eltérnek egymástól.) A kötetet záró, 6-féle mutató, igen nagy mértékben növeli a könyv használhatóságát, a szerzők, az egyes nö-

vényfajok vagy társulások gyors felkeresését. Az igen szép, színes nyomatú, vegetációs térkép — melynek megjelenése Baranya megye és Pécs város áldozatkészégét dicséri — hatalmas munka gyümölcse ($M = 1:50\,000$); kár, hogy a potenciális erdőtársulásokat tükröző foltok közt aktuális erdőtársulások (kultúrerdők, fenyvesek) is szerepelnek, az eredeti társulás helyett. A 9. sz. jelzést célszerű lett volna a cseresekre jellemző rozsdabarna színnel jelölni, mivel ezek még a *Quercetum petraeae-cerris* főszociációhoz, s nem a zölddel jelzett *Fagetum*-hoz tartoznak.

Végezetül az Akadémia Kiadó igényes kiállítását kell dicsérnünk, melyhez csak a számos sajtóhiba és a színes fényképek minősége méltatlan. Amikor a III. és IV. tábla *Inula spiraeifolia* és *Ranunculus psilostachys* sárga virágai helyett piroszakat látunk, úgy érezzük: a fekete-fehér fényképek többet jelentettek volna.

Magyar tájaink egyik legvonzóbbikáról írt növényföldrajzi monográfiát szakirodalmunk nyereségének tartom, melyet más tájon működő erdőmérnökök is haszonnal forgathatnak. Senkit se tartson vissza ettől a könyvnek mindvégig német nyelve, mert a képek, táblázatok, latin növény- és társulásnevek önmagukban is jó eligazítást biztosítanak.

Dr. Csapody István

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

Mgr. I. Charzun, a lengyel Erdészeti Tudományos Intézet kutatója, Varsó; Csílik Tibor, a Papíripari Vállalat Papírfacsoportja vezetője, Budapest; Kocsárdi Károly termelési osztály vezetője, Gödöllői Erdő- és Vadgazdaság, Gödöllő; Kovács József, a „Haladás” mezőgazdasági termelőszövetkezet elnökhelyettese, Egyházaskozár; dr. Pagony Hubert tud. osztályvezető, Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest; dr. Papp László tud. főmunkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Kecskemét; Ringhoffer Endre kerületvezető erdész, Vértesi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, Pustavám; Rumpf János okl. erdőmérnök, Vízügyi Társulat, Marcali; dr. E. Szukiel, a lengyel Erdészeti Tudományos Intézet kutatója, Varsó; Tamás János erdészvezető, Vértesi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, Oroszlány; B. J. Zachariev, bolgár tanszékvezető egyetemi tanár, Szófia; Zumpf András, az Erdőgazdasági és Faipari Tervező Iroda Talajmechanikai Szakosztályának vezetője, Budapest.